

Linnukaitsjad arutasid maailmaasju

22.–27. septembril toimus Argentinas rahvusvahelise linnukaitseseorganisatsiooni BirdLife International (BLI) maailmakongress. Iga nelja aasta tagant peetaval üritusel osales ligi 500 delegaati 116-st riigist, et kaaluda maailma linnustiku hetkeseisu, võimalikke lahendusi probleemidele ning planeerida ühist tegevust linnustiku kaitsmiseks. Eestist osales kongressil Eesti Ornitoloogiaühingu direktor Andres Kalamees.

Kongressi läbis punase niidina hoiatav sõnum, et vaatamata näilisele edule halveneb lindude olukord endiselt. Oleme suutnud üheskoos tegutsedes vältida mõnegi linnuliigi väljasuremist ning pöörata mõni järsk langustrend tõusule. Samas näitavad BLI värsked uurinud, et maailma linnuliikide seisund on halvem kui kunagi varem. Kõige enam tekitab muret laialt levinud „tavaliste” lindude arvukuse kiire vähenemine, mille peamisteks põhjusteks on laienev intensiivpõllumajandus, kontrollimatu metsaraie ja loodusemetsade asendamine puuistandustega, tööstuslik kalapüük ning võõrliikide levik. Ligi 45 protsendil Euroopas esinevatest tavalisematest linnuliikidest arvukus praegu väheneb.

BLI nõukogu esimees Peter Schei toonitas oma kõnes, et maailmas on sõlmitud ligi 200 rahvusvahelist lepingut loodusliku mitmekesisuse kaitseks, kuid uuringud näitavad ometi pidevat ja vääramatut liikide ja elupaikade hä-

Natroni järvel Tansaania pesitseb 500 000 väikeflamingot, keda ohustab järvele kavandatav tööstus. FOTO: OJWEN NEUMANN/NATUREPL.COM

vimist. Nii tundub looduse kaitsmine toimivat vaid paberil. Seega peame endalt küsima: kas meie suhtumine valitsuste tegevusse eluslooduse kaitsmisel pole olnud mitte liiga „soe ja pehme”? Kui valitused ei muuda tegelikkuses oma seisukohti ja tegevust, siis võivad negatiivsed muutused eluslooduses olla varsti pöördumatud.

Eesti on ülioluline peatumis- ja läbi-rändeala miljonitele lindudele Aafrika-Euraasia rändeteel. Raske on ülehinnata näiteks meie ranniku- ja merealade rolli rändlindudele hädavajaliku toitumis- ja puhkealana. Ning just seetõttu on ka

meie kohustus jälgida, et riik täidaks endale võetud rahvusvahelisi kohustusi ja tagaks, et elupaigad neil koondumisaladel säilitaksid oma kvaliteedi ning et lindudele kindlustataks seal rahu ja turvalisus pikemas ajaskaalas. Ka meie linnusõprade ülesanne on toimuvat jälgida, seista lindude hea käekäigu eest ning igal võimalusel ise abiks olla. Kongressil rõhutati, et kogu maailma linnukaitses on vaja just vabatahtlike aktiivset kaasalöömist.

Andres Kalamees
Eesti Ornitoloogiaühingu direktor

FOTO: MARI KOSE

Uus sookure-rekord

25. septembril loendasid Eesti ja Soome linnuhuvilised Pärnumaal Virtsus ühe päeva jooksul 13 122 läbirändavat sookure, kaks päeva hiljem juba koguni 16 290 lindu. Need mõlemad on uued Eesti rekordid. See kinnitab, et sookurgedel läheb nii meil kui mujal järjest paremini.

Meilt rändavad kevadel ja sügisel läbi peaaegu kõik Soomes pesitsevad kured ning sügisel ka paljud Põhja-Rootsis ja Loode-Venemaal pesitsevad linnud. Siit lendavad nii meie kui võõrad kured talvituma valdavalt Hispaaniasse ja Prantsusmaale, aga ka Põhja-Aafrikasse.

Algab talilinnuloenduse hooaeg

Jaanus Elts

Talvituvate maismaalindude loendus on maailma kõige vanem sihipärane pikaajaline linnuloendus, millega USA-s tehti algust aastal 1900. Eestis alustati talilinnuloendusi 1987. aasta sügisel. Uus projekt võeti vaatlejate poolt entusiastlikult vastu ja nii saavutas see mõne aastaga suure populaarsuse. Vahepeal enamikku linnuloendusi tabanud mõõnaperiood hakkab vähehaaval läbi saama ning vähemalt talilinnuloenduste ankeete laekub nüüd jälle aasta-aastalt üha rohkem. Parimatel aastatel on kasutusel olnud kuni 82 loendusrada (talvel 1990/91) ning ühe talve kohta on laekunud kuni 180 ankeeti (talvel 1989/90 ja 1990/91).

Nagu nimigi ütleb, on selle loenduse eesmärk meil talvituvate maismaalindude liigilise koosseisu ja suhtelise arvukuse ning nende muutuste väljaselgitamine. Talilinnuloenduste käigus kogutakse tegelikult väga suur hulk teavet. Alles nüüd hakkab tekkima pilt sellest, milline on lindude talvises arvukuses esinev juhuslike kõikumiste ulatus ja millal on alust väita, et mingi liigi arvukus on tõepoolest suurenenud või vähenemas.

21 loendushooaja jooksul on seni kirja pandud 138 talvituvat linnuliiki, kellest paljusid on nähtud vaid ühel korral. Meie tavalisimad maismaa talilinnud on vaieldamatult rasvatihane (aastatega on teda kokku loetud 63 400 isendit), hallvares (ligi 55 400) ja hakk (ligi 40 000). 10 000 isendi piiri on ületanud ka näiteks ronk, talvike, leevike, põialpoiss, harakas jt. Jõululoenduse ajal saadakse kõigi loendajate peale kokku kirja enamasti 50-60 liiki.

Talilinnuloenduste mahtu võib aga iseloomustada ka teisiti: andmete kogumiseks on vabatahtlikud teinud 9780 tundi loendusi, mis vastab ühe inimese enam kui nelja aasta täiskohaga tööle!

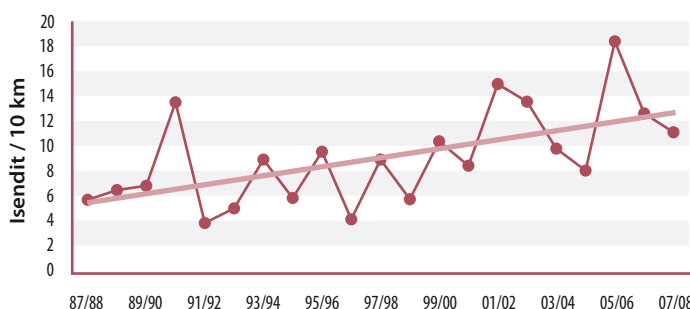
Talilinde loendatakse talve jooksul loendaja enda valitud rajal kolmel korral – novembris, jõulude paiku ja veebruaris. Kirja tuleb panna kõik kuulnud ja nähtud linnud ning märkida, millises

Sinitihane on üks meie tavalisemaid talilinde. FOTO: JAANUS ELTS

maastikus neid kohati. Loendusraja valikuks ja täpsemate juhiste saamiseks tuleb pöörduda projektijuht Jaanus Eltsi poole (jaanus.elts@eoy.ee). Juhendi saab ka EOÜ kontorist ja kodulehelt projektide alajaotuse alt.

Meie talilindudest parema ülevaate saamiseks on oodatud iga uus silmapaar!

Loendusandmeil on talvituvate põldvarblaste arvukus Eestis suurenenud.

Sookurel läheb jätkuvalt hästi

Aivar Leito

Sookurg on üks linnuliikidest, kellel läheb nii Eestis kui mujal maailmas hästi. Veel kolmkümmend aastat tagasi oli ta meil üsna haruldane, pesitses vaid sügaval loodusmaastikus ning oli inimestele üheks ürgse looduse võrdkujuks. Nüüdseks on sookurg meil laialt levinud ja pesitseb kõikisugustel määrgadel aladel alates soodest ja lõpetades

määrgade põlluservadega. Tema arvukuseks hinnatakse meil praegu juba 7000 paari. Sama on sookurega sündinud ka kõikjal mujal. Euroopas pesitseb praegu ligikaudu 350 tuhat ning maailmas kokku 450 tuhat sookurge.

Sookure arvukuse suurenemise ja levila laienemise peamiseks põhjusteks on kliima soojenemine, kunagiste määrgalade taastamine ja uute elupaikade tekkimine ning aktiivne liigi ja elupaikade kaitse. Sookure uuteks pesapaikadeks võib meil pidada väikesi määrsaari ning mahajäetud ja taimestunud

liiva- ja kruusakarjääre. Samas varitseb neid mitmeid ohte. Igal aastal hukkub sadu kurgi rändel kõrgepingeliinides ning pojad jäävad üha tihenevas liikluses auto alla.

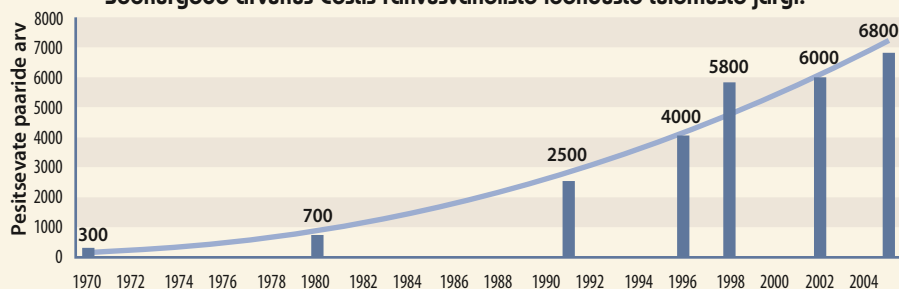
Sookurest loe pikemalt ajakirja Eesti Loodus oktoobrinumbri.

FOTO: AIVAR LEITO

Sookurgede elukäiku aitab selgitada noorte kurgede rõngastamine.

Sookurgede arvukus Eestis rahvusvaheliste loenduste tulemuste järgi.

Kümme aastat noorte linnulaagreid

1999. aasta kevadel toimus Järva-Jaanis esimene noorte linnuhuviliste laager. Sellise laagri idee sündis toonase vallavanema Raul Eenpuu peas, kes mõtte kohe ka ise ellu viis. Raul on suur linnusõber ja ornitoloogiaühingu liige ning oli juba varem kohalikele lastele linnuretki korraldanud, kuid nüüd paistis olevat aeg pisut suurema ettevõtmisega katsetada. Märkamatult sai nendest laagritest traditsioon ning tänava Raplamaal Kaereperes toimunu oli juba kümnes.

Nende kümne aasta jooksul on laie-

nenud nii laagri temaatika kui piirkond. Lisaks lindudele on viimastel aastatel noortele tutvustatud ka värvikat putukamaailma ning laagrid on liikunud Järva-Jaanist kaugemale, igal aastal eri paika. Lastele on aastate jooksul tarkust jaganud suur hulk ornitolooge ja linnuhuvilisi. Nii mõnigi noor on just siin avastanud endas tõsisema huvi linnumaailma vastu ja mitmed neist on praegu ka ornitoloogiaühingu liikmed.

Raul Eenpuu ideest alguse saanud lastelaagrid on hea ja eeskuju vääriv näide kohalikust algatusest. Pole vaja oodata, et keegi teine meie eest kõik ära teeks. Igaüks saab midagi olulist korda saata ning linnuhuvi ja teadmiste eden-

FOTO: RAUL EENPUU

Noored linnuhuvilised 2007. a. Krabil. Raul Eenpuu on tagumises reas vasakult esimene.

damisele kaasa aidata. Vaja on vaid head tahet ja pealehakkamist.

Linnusõber

Katrin Seervald (26)

loodusainete õpetaja, looduskunstnik

FOTO: ROBERT HÄMISELG

„Loodus, eriti linnud ja nende maalimine on mind ammu köitnud. Nüüdseks on kunagisest hobist saanud elustiil, ilma milleta ei oska enam elada. Algas see juba väikese tüdrukuna maal vanaema juures, kus võisin metsas ja karjamaal tundide kaupa ringi uidata.

Nuputa

FOTO: ARNE AIDER/WWWW.LOODUSEMEES.EE

Eelmise nuputamisülesande pildil oli hänilane. Uue pildiküsimuse vastuseid ootame aadressil riho.kinks@eoy.ee kuni 15. detsembrini. Õigesti vastanute vahel loositakse välja Lemming Rootsmäe ja Heinrich Veromanni raamat „Hallvares”.

Peagi tekkis lindude tegevust jälgides tõsine huvi, mis liigiga tegu ja mis elu ta üldse elab.

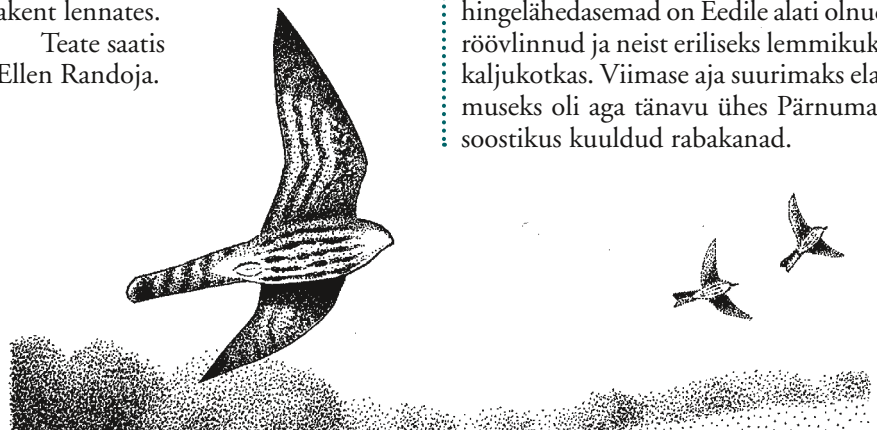
Algul kasutasin joonistamisel üsna palju fotode abi – suuresti tänu sellele tunnen meie linnud välimuse järgi enam-vähem ära. Praegu kasutan fotosid vaid detailide viimistlemiseks, lindudele aitab aga lähemale soetatud vaatlustoru.”

Katrinini joonistusi on ilmselt väga paljud linnusõbrad näinud – need on ilmestanud ajakirja Hirundo lehekülgi, mitmeid ornitoloogiaühingu voldikuid ja trükiseid. Nende kaunite teoste autor on aga seni tagasihoidlikult varju jäänud.

Postkastist

28. märtsil leiti Jõgevamaal Palamuse vallas ühe talu õuelt surnud linn, kes määramisel osutus meil haruldaseks väikepistrikuks. Leiu muutis veelgi erakordsemaks see, et linnu küüniste vahel oli siidisaba. Tõenäoliselt oli pistrik hukkunud vastu maja akent lennates.

Teate saatis Ellen Randoja.

JOONISTUS: HOEN DEVOS

Õnnitlused

Eesti Ornitoloogiaühing õnnitleb juubeli puhul ja tänab toetuse eest:

**Harri Jaaku 80
Aita Kaljuste 75
Ene Viht 65
Eedi Lelov 55
Rein Kallas 50**

FOTO: MATI MARTINSON

Eedi Lelov 55

Pärnumaa Kaelase põhikooli kauaaegne õpetaja Eedi Lelov on üks tuntumaid Pärnumaa linnumehi. Ta on Pärnumaa linnuklubi Buteo asutaja ning vedanud klubi kogu selle 30-aastase ajaloo jooksul. Lisaks on ta kümme aastat tegelnud Pärnu loodusmaja linnuringiga. Kõige hingelähedasemad on Eedile alati olnud röövlinnud ja neist eriliseks lemmikuks kaljukotkas. Viimase aja suurimaks elamuseks oli aga tänava ühes Pärnumaa soostikus kuulnud rabakanad.

Kroonika

EOÜ suvepäevad

28.–29. juunil Hiiumaal toimunud EOÜ suvepäevad olid pühendatud lindude rõngastamisele. Päevadele andsid värvi Läti Ornitoloogiaühingu esindajad. Kauge paik tõi suvepäevadele kokku peaaegu rekordarvu osalejaid – 132 linnusõpra. Kaunis meeleolukas oli sel korral programmi õhtune osa talumuuseumis suitsusauna, tuulehaugi ja kohalike pillimeistritega. Hiiumaal võttis ornitoloogiaühing vastu ka kaheksa uut liiget.

FOTO: INDREK KALAMEES

Suvepäevadel on tegevust kogu perele.

Rahvusvahelised linnuvaatluspäevad

4.–5. oktoobril toimunud rahvusvahelised linnuvaatluspäevad langesid sel korral kokku soodsa ilma ja lindude sügisrände kõrgperioodiga. Esialgsete andmete järgi loendasid linnusõbrad neil päevil Eestis vähemalt pool miljonit lindu 143 liigist. Kõige arvukamad olid muidugi värvulised, neile järgnesid lagled ja kiivitajad. Vaatluspäevadel kohati ka viit väga haruldast liiki, neist üht Eestis koguni esmakordselt. Lähemalt loe www.eoy.ee.

Estonian Open 2008

16. augustil Pärnumaal toimunud XIV linnuvaatlemise võistlusel Estonian Open osales 15 võistkonda Soomest ja Eestist. Kella 3–17-ni kestnud võistluse jooksul kohati maakonnas kokku 196 linnuliiki. Esikolmikusse mahtusid sel korral vaid Soome võistkonnad, parim neist sai kirja 149 liiki. Võistluse põnevaimaks tulemuseks oli kindlasti rabakanade kuulmine Pärnumaa võistkonna poolt. Lähemalt loe <http://tartulinnuklubi.pri.ee>.

Valgepõsk-lagle oli linnuvaatluspäevadel üheks arvukaimaks liigiks. FOTO: TARVO VALKER

Uus linnuliik

4. oktoobril, rahvusvahelisel linnuvaatluspäeval, õnnestus Soome linnuhuvilistel vaadelda Läänemaal suurpiiritajat (*Apus melba*). Meil elutseva piiritaja valgekõhulise sugulase kohtamine nii kaugele põhjas on suur juhus, sest tema looduslikud elupaigad jäävad Vahemere piirkonda. Kui linnuharulduste komisjon vaatluse kinnitab, on tegemist 370. Eestis kohatud linnuliigiga.

FOTO: GRAHAM CATLEY

Linnuhuvilised soovivad

Eesti linnuvaatleja teejuht

Margus Ots ja Uku Paal. Kirjastus Tänapäev 2008. 288 lk.

Kaks Eesti tuntud nn bongarit ehk linnukütti on hakkama saanud kauaoodatud suure tööga ja koostanud paljude linnusõprade abiga mahuka kokkuvõtte Eesti linnuvaatluspai-

kadest. Raamat annab piirkondade kaupa ülevaate parematest ja kergemini ligipääsetavatest linnualadest. Iga ala kohta on esitatud põhjalik teave, millal seda külastada, kuidas läheneda, kus on vaatluskohad ja milliseid liike võib kohata. Raamat sisaldab kirjeldusi enam

kui 70 ala kohta alates kõige tuntumast, Matsalu rahvuspargist, ja lõpetades väikeste, vähem tuntud paikadega. Ainsaks miinuseks võib pidada kaartide vähesust. Nii tuleb enamasti leppida sõnalise kirjeldusega. Loodetavasti õnnestub tulevikus kordustrukis ka see lünk täita. Praegu kompenseerib seda autorite rohke fotomaterjal.

Raamatust leiab ka lühiülevaate Eesti linnustikust ja lindudega tegelevatest organisatsioonidest, nõuandeid lindude vaatlemiseks ja vaatlusvahendi valimiseks ning muud vajalikku. Teejuhi usaldusväärsus tõstab kindlasti asjaolu, et autorid on ise kõiki kirjaldatud alasid külastanud ning peale selle ka mitme Eesti linnuvaatlusrekordi omanikud.

Raamatut on võimalik soodushinnaga osta ka Eesti Ornitoloogiaühingust.

Internet

www.loodusheli.ee – suurepärase sait, kust leiab tuttavaid helipilte meie enda maastikest ja liikidest. Muu hulgas saab siin tutvuda paljude meie linnuliikide lauluga ning kuulata näiteks linnukontserti suveõiselt Penijõe luhalt või kevadhommikuselt rabasaarelt.

Üritused

■ 22. oktoobril avati Tallinnas Loodusmuuseumis (Lai tn 29a) **vereta jahi fotonäitus**. Zürii valikul on üles pandud 48 parimat pilti. Tänavune vereta jaht toimus maikuu Põhja-Kõrvemaal, kus seekord pöörati erilist tähelepanu tedrele kui aasta linnule.

■ 19. detsembril algusega kell 18 toimub Tartus Baeri majas (Veski 4) **Eesti Ornitoloogiaühingu aastalõpu koosviibimine**. Riho Marja räägib linnuretkest Californiasse ning Andres Kalamees Argentiinas toimunud linnukaitseühingute maailmakongressist. Vaata ka www.eoy.ee.

Eesti Ornitoloogiaühing
Postiaadress: Pk 227, Tartu 51001
Külastusaadress: Veski 4, Tartu
Telefon: 742 2195
E-post: eoy@eoy.ee

Tiirutaja toimetaja: Riho Kinks
Telefon: 508 6690
E-post: riho.kinks@eoy.ee
Tiirutaja ilmub neli korda aastas

Selle lehe koostamist on lisaks märgitud autoritele toetanud BirdLife International, www.loodusemees.ee ja SA Keskkonnainvesteeringute Keskus. Küljendus: Eesti Loodusfoto